

Anna Pożoga

Gotowość dziecka do rozpoczęcia nauki szkolnej

Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce : kwartalnik dla nauczycieli nr 2,
41-44

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Anna Pożoga
Akademia im. J. Długosza w Częstochowie

GOTOWOŚĆ DZIECKA DO ROZPOCZĘCIA NAUKI SZKOLNEJ

WSTĘP

Termin „start szkolny” używany jest w terminologii naukowej zamiennie jako „dojrzałość szkolna” lub „gotowość do rozpoczęcia nauki szkolnej”; zagadnienia te wiążą się ściśle z odpowiednim przygotowaniem dziecka do podjęcia nowych obowiązków, które wiążą się z trudnością zaaklimatyzowania się w nieznanym środowisku i przyzwyczajenia do narzuconych wymagań, zasadniczo różniących się od tych, które obowiązywały w przedszkolu. Dla dzieci uczęszczających do przedszkola, przyjęcie roli ucznia bywa zwykle dużo łatwiejsze i bardziej płynne niż dla dzieci, które większość czasu spędzają w domu, nie mając tak dużego kontaktu z rówieśnikami. Zajęcia przedszkolne zorientowane są na łagodne przejście dziecka do nowego systemu, jaki wyznacza szkoła. Przyjęta przez dziecko rola ucznia, niesie ze sobą nowe obowiązki i zmianę niektórych przyzwyczajeń. Nabyte w dzieciństwie umiejętności i przyzwyczajenia są trwale zakorzenione w osobowości dziecka.

1. ZRÓŻNICOWANIE ROZWOJU A DOJRZAŁOŚĆ SZKOLNA

W aktualnych badaniach rozwój dzieci będących u progu nauki szkolnej określa się jako wyższy niż miało to miejsce w ubiegłych pokoleniach. Współcześnie sporo mówi się o przyspieszonym rozwoju dzieci. Jak stwierdza A. Malinowski „antropologiczne obserwacje międzypokoleniowych przemian rozwoju biologicznego dzieci dostarczają argumentów na rzecz przyspieszenia wieku rozpoczęcia nauki szkolnej”¹. Zjawisko to określane jest jako akceleracja rozwoju. Jak podaje B. Śliwerski, B. Milerski, jest to „zjawisko przyspieszenia naturalnego tempa rozwoju dzieci i młodzieży w kolejnych pokoleniach; dotyczy głównie rozwoju fizycznego i przejawia się osiąganiem w coraz wcześniejszym wieku określonych etapów rozwojowych i wskaźników dojrzałości”². Związane jest to z szybkim rozwojem techniki, a to z kolei warunkuje większą dostępność wszelkich źródeł informacji.

Wszechstronny rozwój dziecka, warunkujący pomyślny „start szkolny”, zależy od wielu czynników trwale wpływających na jego osobowość. E. Capińska podaje cztery grupy takich czynników. Są to:

- wyposażenie biologiczne, z którym dziecko przychodzi na świat,
- własna aktywność dziecka,
- otaczające go środowisko,

¹ A. Malinowski, *Wiek rozpoczęcia nauki szkolnej*, „Życie Szkoły” 2006, nr 7, s. 12.

² B. Milerski, B. Śliwerski, *Pedagogika*, Warszawa 2000, s. 10.

- wychowanie i nauczanie, obecne od momentu narodzin³.

Według B. Janiszewskiej, dojrzałość szkolną analizuje się w następujących aspektach:

1. Dojrzałość szkolna w zakresie rozwoju fizycznego – obejmuje odpowiedni poziom rozwoju ruchowego dziecka, jak również odpowiednio ukształtowany organizm.
2. Dojrzałość szkolna w zakresie procesów poznawczych – obejmuje umiejętność skupienia uwagi, odpowiednie spostrzeganie wzrokowe i słuchowe, myślenie zorientowane na rozumienie prostych pojęć, zasad i prawidłowości oraz mowę na poziomie komunikatywnym.
3. Dojrzałość szkolna w zakresie emocjonalno-motywacyjnym – polega na umiejętności kontrolowania własnych emocji i uczuć, poczuciu odpowiedzialności i obowiązkowości, dotyczy także kształtującej się ciekawości poznawczej oraz uczuć społecznych (empatii, przyjaźni).
4. Dojrzałość szkolna w zakresie rozwoju społecznego – charakteryzuje się poczuciem przynależności do grupy, rozumieniem zasad i norm społecznych oraz pojawiającymi się zachowaniami prospołecznymi⁴.

B. Wilgocka-Okoń wymienia nieco inne wskaźniki gotowości do nauki: umiejętność skoncentrowania uwagi, samodzielność w rozwiązywaniu zadań, chęć do pracy, wytrwałość rozumiana jako ciągle i do końca doprowadzone wykonanie każdego polecenia⁵. Przytoczone wyżej czynniki są jedynie umownymi wyznacznikami dojrzałości szkolnej, nie należy jednak traktować ich zbyt ściśle i dosłownie. Istotna jest również kwestia dużego zróżnicowania rozwoju indywidualnego dzieci. Jak podają M. Radwiłowicz i Z. Morawska, każde dziecko wymaga indywidualnego podejścia. Szczególną troską należy otoczyć dzieci nadpobudliwe, nadmiernie ruchowe oraz zahamowane, nieśmiałe⁶. Są to dwa skrajne przypadki, w których powody zachowań mogą mieć bardzo zróżnicowane podłoże. B. Marzęda-Przybysz upatruje podłoża skrajności powyższych zachowań w uwarunkowaniach biologicznych i społeczno-wychowawczych⁷. A. Sieradzka-Słyk argumentuje takie zachowania niedoborem czynnika warunkującego harmonijny i prawidłowy rozwój, a dokładniej mówiąc – brakiem bliskości i obecności rodzica⁸. Autorka podaje przykładowe zabawy rodziców z dzieckiem stymulujące jego rozwój psychoruchowy. Wymienia wśród nich m.in.:

- czytanie dziecku krótkich historyjek lub wierszyków, które ma opowiedzieć lub narysować,
- rysowanie szlaczków,
- cięcie po narysowanych liniach prostych i falistych,
- układanie puzzli, układanek,

³ E. Capińska, *Dziecko dobrze przygotowane do szkoły*, „Edukacja i Dialog” 1996, nr 1, s. 39.

⁴ B. Janiszewska, *Ocena dojrzałości szkolnej*, Warszawa 2008, s. 4-5.

⁵ B. Wilgocka-Okoń, *Dojrzałość szkolna dzieci a środowisko*, Warszawa 1972, s. 104.

⁶ M. Radwiłowicz, Z. Morawska, *Metodyka nauczania początkowego*, Warszawa 1986, s. 52.

⁷ B. Marzęda-Przybysz, *Badanie gotowości szkolnej*, „Życie Szkoły” 2001, nr 6, s. 363.

⁸ A. Sieradzka-Słyk, *Jak pomóc dziecku osiągnąć dojrzałość szkolną?*, „Nowa Szkoła” 2007, nr 1, s. 18.

- zabawy w naśladowanie odgłosów i sposobu poruszania się zwierząt,
- naśladowanie czynności prac domowych,
- segregowanie obrazków, przedmiotów według określonych cech (zbiory),
- dorysowywanie brakujących elementów,
- liczenie sylab, głosek w wyrazach,
- rozwiązywanie rebusów, krzyżówek obrazkowych,
- zabawy ruchowe, np. z piłką,
- nauka krótkich wierszyków i piosenek⁹.

Są to przykładowe zabawy, które często dziecko wykonuje spontanicznie, a które budują i umacniają jego więzi emocjonalne z rodzicem. Są one jednocześnie idealną okazją do ćwiczenia czynności niezbędnych dziecku wkraczającemu w społeczność szkolną.

2. DOJRZAŁOŚĆ W KONTEKŚCIE WYMOGÓW SZKOLNYCH

Dzieci dojrzałe do nauki szkolnej są na ogół wystarczająco rozwinięte fizycznie i ruchowo. Ruchy rąk i palców są na tyle precyzyjne, że pozwalają na naukę pisania. Posiadają już pewien zasób wiedzy o świecie, potrafią czytać ze zrozumieniem krótkie teksty¹⁰. Przyszły uczeń powinien także umieć zapanować nad własnymi emocjami, podporządkować się obowiązującym zasadom. Ważna jest również samodzielność, często określana w literaturze jako społeczna zaradność dziecka, która ułatwia mu jaśniejsze i ufniejsze spojrzenie na świat¹¹. Wszystkie te umiejętności bez wątpienia ułatwiają mu bezkolizyjne przyjęcie nowej roli – roli ucznia. Konsekwencją nowej roli jest także przyjęcie nowych funkcji i zadań, których nie było w przedszkolu.

Pierwszym wymogiem, jest ocenianie według określonej skali; ocenianie przedszkolne sprowadzało się jedynie do pochwał. Dziecko wkraczające do szkoły jeszcze nie do końca jest świadome, za co otrzymuje oceny i co one oznaczają, chce być chwalone i nagradzane, budzić w ten sposób zadowolenie rodziców i dziadków. Jest to pierwotna jego motywacja do nauki. Jednocześnie nagradzanie jest niezastąpionym sposobem na utrwalanie określonych czynności czy umiejętności. Istotnym wymaganiem szkolnym jest także punktualność, której nie było w przedszkolu. Dziecko spóźniając się traci sporo z prowadzonych zajęć i jednocześnie przerywając, przeszkadza kolegom. Na zajęciach obowiązuje cisza, a chęć zabrania głosu jest równoznaczna z podniesieniem ręki do góry.

W szkole wszystkie dzieci siedzą w ławkach, utrzymując prawidłową postawę ciała. Na przerwach, które są z góry określone, również obowiązują pewne zasady – nie należy biegać ani krzyczeć. Raz w tygodniu wybierany jest dyżurny, któremu przydzielane są określone obowiązki, w przedszkolu natomiast funkcję taką wypeł-

⁹ Ibidem, s. 18–19.

¹⁰ M. Radwilowicz, Z. Morawska, *Metodyka...*, op. cit., s. 48.

¹¹ B. Marzęda-Przybysz, *Badanie...*, op. cit., s. 363.

niała zwykle nauczycielka. Istotną kwestią związaną z „pójściem do szkoły” jest systematyczność i kończenie rozpoczętych zadań. Z czynnościami tymi dziecko powinno być zaznajamiane już od dzieciństwa, m.in. podczas sprzątanania zabawek, pomagania w nakrywaniu do stołu, opiekowania się zwierzątkiem domowym lub hodowania roślin. Prace takie uczą dziecko odpowiedzialności. Wszystkie obowiązki szkolne w rozumieniu dorosłych są oczywiste, dla malucha natomiast nowe i niezrozumiałe. Jak podają U. Ordon i W. Szlufik: „właściwej adaptacji dziecka sprzyja także dobra organizacja pobytu dziecka oraz odpowiednie wyposażenie i urządzenie otoczenia”¹².

Niepokój związany ze „startem szkolnym” dotyczy nie tylko dzieci, ale w dużej mierze także rodziców. Istotne jest kształtowanie u dzieci pozytywnego stosunku do nauki i szkoły oraz argumentowanie chętnego pójścia do szkoły ciekawymi zajęciami i zawarciem nowych znajomości.

ZAKOŃCZENIE

Gotowość dziecka do podjęcia nauki szkolnej obejmuje wszystkie sfery jego funkcjonowania: percepcyjno-poznawczą, emocjonalno-motywacyjną i werbalno-manualną¹³. Osiągnięcie przez jednostkę dojrzałości szkolnej warunkuje nie tylko dobry „start szkolny”, ale również osiąganie sukcesów w nauce.

Dziecko, które wkrótce pójdzie do szkoły posiada już pewien bagaż doświadczeń, które pomagają mu w różnorodnych sytuacjach, z jakimi spotka się w szkole. Na doświadczenia te składa się zarówno wiedza jak i umiejętności, ale także wzory postępowania przekazane przez rodziców¹⁴.

Anna Pożoga

Bibliografia:

- Capińska E., *Dziecko dobrze przygotowane do szkoły*, „Edukacja i Dialog” 1996, nr 1.
Grochowalska M., „Gotowość” a „dojrzałość” szkolna dzieci, „Wychowanie w Przedszkolu” 1991, nr 9.
Janiszewska B., *Ocena dojrzałości szkolnej*, Warszawa 2008.
Malinowski A., *Wiek rozpoczęcia nauki szkolnej*, „Życie Szkoły” 2006, nr 7.
Marzęda-Przybysz B., *Badanie gotowości szkolnej*, „Życie Szkoły” 2001, nr 6.
Milerski B., Śliwerski B., *Pedagogika*, Warszawa 2000.
Urdon U., Wl. Szlufik, *Optymalizacja procesu dydaktyczno-wychowawczego w przedszkolu i klasach I–III*, Częstochowa 1998.
Radwiłowicz M., Morawska Z., *Metodyka nauczania początkowego*, Warszawa 1986.
Sieradzka-Slyk A., *Jak pomóc dziecku osiągnąć dojrzałość szkolną?* „Nowa Szkoła” 2007, nr 1.
Wilgocka-Okon B., *Dojrzałość szkolna dzieci a środowisko*, Warszawa 1972.

¹² U. Ordon, W. Szlufik, *Optymalizacja procesu dydaktyczno-wychowawczego w przedszkolu i klasach I–III*, Częstochowa 1998, s. 69.

¹³ M. Grochowalska, „Gotowość” a „dojrzałość” szkolna dzieci, „Wychowanie w Przedszkolu” 1991, nr 9, s. 412.

¹⁴ A. Sieradzka-Slyk, *Jak pomóc...*, op. cit., s. 18.